

BIBLICAL KING DAVIT AND GEORGIAN WRITERS
(V-XVIII CENTURIES)**ბიბლიური მეფე დავითი და ქართველი მწერლები**
(V – XVIII საუკუნეები)**MURAD MTVARELIDZE**

Invited Doctor of Gori State Teaching University

ORCID: 0000-0002-2335-6312

Mtvarelidze.murad@gmail.com

+995 595 484 037

Abstract

Biblical King Davit is especially popular in ancient Georgian literature. On the one hand, Georgian writers paraphrase his works, which is important, but even more interesting is the fact that in relation to this biblical king, important issues are reflected in the works of Georgian writers, such as the idea of the biblical origin of Georgian kings, symbolic consideration of Davit as Christ the Father, scrambling of Davit and Giant, as well as the metaphors "Davit's Harp", "Davit's Precepts", "Davit's City", "Davit's Garden".

For Georgian writers, Biblical Davit remains an exemplary hero, so when they talk about this or that character, they try to explain their actions with the examples of Davit's life or the aims of his thought, and thus determine the peculiarities of the character or action of this or that character.

Strengthening of the royal dynasty of the Bagrationi made the legend of their biblical origin even more actual. Later, with the strengthening and prosperity of the country, this idea acquired more popularity, which was manifested in almost all the ascending stages of the development of Georgian literature. The article shows that the myth has traveled successfully from century to century and on the one hand gave the Georgian kings a sense of specialness, and on the other hand, Georgian writers from this ancestral dynasty used this moment along with their positive aspects to describe this or that historical figure.

After the conquest of Georgia by Russia (1801) when the monarchy was abolished in Georgia and the country lost its national independence, this myth was gradually forgotten.

Davit Knar, along with his sling, immediately gained popularity in Georgian heraldry. Since the Georgian kings considered themselves the descendants of the biblical Davit, this important element was reflected on the coat of arms of the Bagrationis as a symbol of devotion to the Bible and a kind of permanent and uninterrupted union with it.

The metaphor "Davit's harp" in some cases refers to the harp of Davit Psalm-chanter in the literal sense, and is sometimes understood as a psalm chant, as well as the use of this metaphor as a measure to determine the fictional level of this or that work. As for the "Davit's Precepts", it is a kind of allegorical collocation and primarily considers the views of the prophet Davit on this or that issue. From this point of view, the attitude to Davit's precepts established by a remarkable Georgian poet of the 18th century, Davit Guramishvili is worth considering.

When talking about the origin of the Virgin Mary and Jesus Christ with Georgian authors or translated monuments, primarily attention is drawn to the term that Davit eulogizes Christ in

advance; he prophesies the birth of the Messiah and sings hymns to him. The quotation of Davit's hymns traces the whole of the old Georgian secular or historical writing. For Georgian writers, the important episodes of the life of the biblical King Davit are exemplary, which they refer to when necessary, and his thoughts - a guide, which occupies an important part in the life and work of this or that literary or historical hero.

Keywords: Biblical Davit, Georgian writers.

მურად მთვარელიძე

მოწვეული დოქტორი, გორის სახელმწიფო

სასწავლო უნივერსიტეტი

ORCID: 0000-0002-2335-6312

Mtvarelidze.murad@gmail.com

+995 595 484 037

აბსტრაქტი

ძველ ქართულ მწერლობაში ბიბლიური მეფე დავითი განსაკუთრებული პოპულარულობით სარგებლობს. ქართველი მწერლები თავის ნაწარმოებებში ერთი მხრივ ახდენენ პერიფრაზირებას დავითის საგალობლებიდან, რაც მნიშვნელოვანია, მაგრამ კიდევ უფრო მეტ ინტერესს იწვევს ის გარემოება, რომ ამ ბიბლიურ მეფესთან მიმართებისას ქართველ მწერალთა შემოქმედებაში ასახვას ჰპოვებს რამდენიმე ისეთი მნიშვნელოვანი იდეა, როგორცაა ქართველ მეფეთა ბიბლიური წარმომავლობა, დავითის, როგორც ქრისტეს მამის სიმბოლური გააზრება, დავითისა და გოლიათის შერკინება, ასევე მეტაფორები „დავითის ქნარი“, „დავითის მცნება“, „დავითის ქალაქი“, „დავითის ბაღი“.

ქართველი მწერლებისათვის ბიბლიური დავითი მუდამ რჩება სამაგალითო გმირად, ამიტომ, როდესაც ამა თუ იმ პერსონაჟზე საუბრობენ, ისინი ცდილობენ ამ პირთა მოქმედებანი სწორედ დავითის ცხოვრების მაგალითებით ან მისი ნააზრვის მიზანდასახულობით ახსნან და ამით განსაზღვრონ ამა თუ იმ პერსონაჟის ხასიათისა თუ მოქმედების თავისებურებანი.

ბაგრატიონების სამეფო დინასტიის გაძლიერებამ კიდევ უფრო მეტად აქტუალური გახადა ლეგენდა მათი ბიბლიური წარმომავლობის შესახებ. შემდგომ კი, ქვეყნის გაძლიერებასა და აღმავლობასთან ერთად, ამ იდეამ განსაკუთრებული პოპულარობა მოიპოვა, რამაც გამოვლინება ჰპოვა ძველი ქართული მწერლობის განვითარების თითქმის ყველა აღმავალ ეტაპზე. სტატიაში არაერთი მაგალითის ჩვენების შედეგად დადგენილია, რომ აღნიშნული მითი წარმატებულად მოგზაურობდა საუკუნიდან საუკუნეში და ერთი მხრივ, ქართველ მეფეებს სძენდა რჩეულის, ღმერთისაგან მადლმოსილების განცდას, ხოლო მეორე მხრივ, ქართველი მწერლები ამ საგვარეულო დინასტიიდან გამოსული ამა თუ იმ ისტორიული პირის დახასიათებისას, არცთუ იშვიათად ავლებდნენ პარალელს ბიბლიურ დავითთან და ამ პირთა საქმიანობის შეფასებაც სწორედ ამ კრიტერიუმებით ხდებოდა.

დავითის ქნარმა, მისივე შურდულთან ერთად, იმთავითვე პოპულარობა მოიპოვა ქართულ ჰერალდიკაში. რაკი ქართველი მეფეები თავს ბიბლიური დავითის შთამომავლებად თვლიდნენ, ბაგრატიონთა გერბზე ასახვა ჰპოვა ამ მნიშვნელოვანმა

ელემენტმა, როგორც ბიბლიისადმი ერთგულებისა და მასთან მუდმივი და გაუწყვეტელი კავშირის ერთგვარმა სიმბოლომ.

მეტაფორა „დავითის ქნარი“ ზოგიერთ შემთხვევაში აღნიშნავს დავით მეფსალმუნის ქნარს პირდაპირი მნიშვნელობით, ზოგჯერ კი გაიაზრება, როგორც ფსალმუნთა გალობა, ასევე ამ მეტაფორას ავტორები იყენებენ როგორც ერთგვარ საზომს ამა თუ იმ ნაწარმოების მხატვრული დონის განსასაზღვრად. რაც ეხება „დავითის მცნებას“, ის ერთგვარი ალეგორიული შესიტყვებაა და უპირველესად მოიაზრებს დავით წინასწარმეტყველის შეხედულებებს ამა თუ იმ საკითხთან დაკავშირებით. ამ თვალსაზრისით ყურადსაღებია მე-18 საუკუნეში მოღვაწე დიდი ქართველი პოეტის დავით გურამიშვილის დამოკიდებულება დავითის მცნებისადმი.

როდესაც მარიამ ღვთისმშობლისა და იესო ქრისტეს წარმომავლობაზე საუბრობენ, ქართველ ავტორებთან თუ ნათარგმნ მეგლებში, უპირველესად, ყურადღება მახვილდება იმ გარემოებაზე, რომ დავითი ქრისტეს წინასწარ მეხოტბეა, ის წინასწარმეტყველებს მესიის დაბადებას და აღავლენს საგალობლებს მის მიმართ. დავითის საგალობლების ციტირება კი ნიშანდობლივ ხაზად გასდევს მთელ ძველ ქართულ საერო თუ საისტორიო მწერლობას. ქართველი მწერლებისათვის ბიბლიური მეფე დავითის ცხოვრების მნიშვნელოვანი ეპიზოდები არის სამაგალითო, რომლებსაც ისინი საჭირო შემთხვევაში მოიხმობენ, ხოლო მისი ნააზრევი - სახელმძღვანელო, რომელთაც მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს ამა თუ იმ ლიტერატურული თუ ისტორიული გმირის ცხოვრებასა და მოღვაწეობაში.

რუსეთის მიერ საქართველოს დაპყრობის შემდეგ (1801 წ), როდესაც საქართველოში გაუქმდა მეფობა და ქვეყანამ ეროვნული დამოუკიდებლობა დაკარგა, ეს მითიც ნელ-ნელა მიეცა დავიწყებას.

საკვანძო სიტყვები: ბიბლიური დავითი, ქართველი მწერლები.

შესავალი

ბიბლიურ პერსონაჟთა შორის დავით წინასწარმეტყველი ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პირია, რომლის მიმართაც ძველი ქართული მწერლობა განსაკუთრებულ ყურადღებას იჩენს მისი განვითარების ყველა ეტაპზე, დაწყებული პირველი ქართული ორიგინალური ძეგლიდან, დამთავრებული გარდამავალი ხანის ქართულ მწერლობამდე. ზოგადად კი, ბიბლიური დავითისა და მისი ნააზრევისადმი ყურადღება უწყვეტ ნაკადად გასდევს არა მარტო ძველ, არამედ შემდგომი პერიოდების ქართულ ლიტერატურას.

ბიბლიური დავითი ქრისტიანულ ლიტერატურაში იქცა ერთგვარ ზნეობრივ გმირად, რომლისადმი ინტერესი, მისი ცხოვრების მთავარ მომენტებთან ერთად, განაპირობა მისმა ფსალმუნებმა, რამაც უმნიშვნელოვანესი ადგილი დაიკავა არა მხოლოდ საეკლესიო მსახურებაში, ამასთანავე, ის იქცა უპირველეს საშუალებად რწმენის განსამტკიცებლად. ქრისტიანული სარწმუნოებისათვის მოღვაწე პირთათვის.

მეთოდები

სტატიაში თანამიმდევრულად არის გამოყენებული კომპარატივისტული და ტიპოლოგიური მეთოდები. კვლევა წარმოებდა კონკრეტული კრიტიკული, ისტორიული, კონცეპტის ჭრილში. ტექსტთა შედარებითი ანალიზის შედეგად გამოტანილია შესაბამისი დასკვნები. ბიბლიური დავითის ცხოვრებისა და მისი ფსალმუნების ძირითადი მოტივების პარალელურად ვიკვლევდით თუ როგორ აისახა ეს მომენტები ქართველ ავტორთა ტექსტებში, რა უფრო მეტად იქცევდა მათ ყურადღებას და რატომ

სჭირდებოდათ ქართველ ავტორებს ბიბლიური დავითის სახელისა და მისი ფსალმუნების ასეთი სიხშირით დამოწმება.

შედეგები

საკითხის კვლევის შედეგად შესაძლებელი გახდა:

1. დაგვედგინა ბიბლიური დავითის სახელის ხმარების სიხშირე ძველ ქართულ ლიტერატურულ ტექსტებში;
2. ამ თვალსაზრისით გაგვეანალიზებინა ძველ ქართველ მწერალთა ინტერესის საგანი და მიმართულებანი;
3. გაგვეჩვენა ბიბლიურ დავითთან დაკავშირებული რამდენიმე მეტაფორა. ამასთანავე, წარმოგვეჩინა ბიბლიური დავითის, როგორც ზნეობრივი გმირის სახე.

მსჯელობა

ერთ-ერთი პირველი და, შეიძლება ითქვას, უმთავრესი, რასაც ქართველი მწერლები განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევენ, არის ქართველ მეფეთა ბიბლიური წარმომავლობის საკითხი, რომელიც სწორედ დავით წინასწარმეტყველს მიემართება.

ისტორიული წყაროებიდან ცნობილია, რომ დავით აღმაშენებელი მიჩნეულია ებრაელთა მეფის დავითის 78-ე შთამომავლად. (ქართლის ცხოვრება, I :324) ხოლო მეფე თამარი ისტორიული წყაროების მიხედვითვე ბიბლიური დავითის 81-ე შთამომავალია (ქართლის ცხოვრება, I: 69) ასევე ცნობილია მეფე გიორგი მეექვსის მიმართვა თემურ ლენგისადმი, სადაც ის ყურადღებას სწორედ თავის ბიბლიურ წარმომავლობაზე ამახვილებს: „არა უწყია, რამეთუ ძირთაგან დავით წინასწარმეტყველისათა აღმოცენებულ ვართ, და მის გამო ღმრთისა მიერ ცხებით განგების მეფობა ჩუნ ბაგრატიონთა და ტომნი ვართ დავით მეფისა და წინასწარმეტყველისა?“ (ქართლის ცხოვრება: II:460-461)

„აბდულმესის“ ავტორი დავით აღმაშენებლის ქებისას სწორედ იმ გარემოებას გახაზავს, რომ დავითი ბიბლიური დავითის შთამომავალია: „ვარდო ფურჭენილო, ცვართ განბანილო, ნერგო სვიანო, დავითიანო“ (ძვ. ქართ. ლიტ. ქრესტ. II: 204).

იგივე გარემოება პრიორიტეტულია მეფე თამარის დახასიათებისას. აღორძინების ხანის ქართველი მეფე-პოეტი არჩილი პოემაში „გაბაასება მეფის თეიმურაზისა და რუსთაველისა“, თამარზე მსჯელობისას, არც მის ბიბლიურ წარმომავლობას ივიწყებს „ითხოვეს სიტყვა, დალოცვა გამარჯვებისა, ძლევისა, პირისა მისგან ბრძენისა, ტომ დავითისა ლევისა“(860) . (არჩილი: 100)

ამ სტატიაში ჩვენ არ განვიხილავთ საკითხს ბაგრატიონთა გვარის ბიბლიური წარმომავლობის ლეგენდის შექმნის დროსთან დაკავშირებით. ამ საკითხს შეეხნენ ისეთი სახელმძღვანელო მეცნიერები, როგორებიც იყვნენ: ე. თაყაიშვილი, კ. კეკელიძე, პ. ინგოროყვა, ს. ჯანაშია. მ. ლორთქიფანიძე, დავითის როგორც ქართული საისტორიო მწერლობისათვის პოპულარული ბიბლიური გმირის შესახებ ვრცლად საუბრობს პროფ. ე. მამისთვალიშვილი წიგნში „ქართველები და ბიბლიური სამყარო“. ყურადღებას გავამახვილებთ თუ როგორ აისახება ეს საკითხი ძველ ქართულ ლიტერატურულ ძეგლებში.

პროფ. ე. მამისთვალიშვილის დაკვირვებით „დავითის საშუალებით საქართველო უკავშირდებოდა ებრაულ სამყაროს. ამას გარდა მოიძებნა იმავე ებრაულ სამყაროსთან დამაკავშირებელი საკუთარი ძაფიც – ქართული სამეფო გვარი ბაგრატიონებისა გამოცხადდა ბიბლიური დავითის ნათესავად. მაშასადამე, ძველ ქართველ მემკვიდრეთა მიერ დავით წინასწარმეტყველის იდეალიზაცია ხდებოდა პოლიტიკური მოსაზრებითაც: ადრეულ შუა საუკუნეებში საქართველოში ყალიბდებოდა უმნიშვნელოვანესი იდეოლოგიური შეხედულება, კერძოდ, ბაგრატიონთა ოფიციალური გენეალოგია, რომელიც სათავეს ბიბლიური დავითისაგან იღებდა.“ (მამისთვალიშვილი 1998: 32)

პირველი ორიგინალური მხატვრული ნაწარმოები, რომელშიც აღნიშნულმა მითმა ჰპოვა ასახვა, არის მეათე საუკუნის ავტორის გიორგი მერჩულეს თხზულება „ცხორება გრიგოლ ხანძთელისა“, რომლის თხზულების მთავარი მოქმედი გმირი, დიდი საეკლესიო მოღვაწე გრიგოლ ხანძთელი ასე მიმართავს აშოტ კურაპალატს: „დავით წინადასწარმეტყუელისა და უფლისა მიერ ცხებულისა შვილად წოდებულო ხელმწიფო, მეფობა და სათნოებანიცა მისნი დაგიმკვიდრენ ქრისტემან ღმერთმან“. (მერჩულე 1949:40) ესაა პირველი შემთხვევა ქართული ლიტერატურის ისტორიაში, როდესაც ავტორი მითს ბაგრატიონთა ბიბლიური წარმომავლობის შესახებ ასახელებს როგორც ფაქტს, რითაც ხაზს უსვამს ბაგრატიონთა განსაკუთრებულ მისიას ქართველი ერის ცხოვრებაში.

რაკი ეს ლიტერატურული ძეგლი ამ თვალსაზრისით სიღრმისეულად აქვს განხილული პროფ. ე. მამისთვალიშვილს, ჩვენ ყურადღებას გავამახვილებთ შემდგომი პერიოდის ლიტერატურულ ტექსტებზე. მხოლოდ შევნიშნავთ, რომ მეცნიერის დაკვირვებით „ბაგრატიონთა ღვთიური წარმოშობის იდეის ასახვა უფრო ადრე მოხდა არქიტექტურაში. ცნობილია ოპიზის ბარელიეფი, ათარიღებენ 818 წლის ახლო ხანებით, ე. ი. იგი შეიქმნა აშოტ კურაპალატის სიცოცხლეში. ბარელიეფი წარმოადგენს ტახტზე მჯდომ ქრისტეს, რომლის ერთ მხარეზე დგას აშოტი, ხოლო მეორე მხარეს დავით წინადასწარმეტყველი“. (მამისთვალიშვილი 1995:194)

ბაგრატიონთა ბიბლიური წარმომავლობის ლეგენდამ ახალი აღმავლობა განიცადა აღორძინების ხანის ქართულ მწერლობაში. გამოჩენილ საეკლესიო მოღვაწესა და სწავლულს ანტონ ბაგრატიონს, გუარამზე მსჯელობისას, ყურადღების გარეშე არ რჩება ის გარემოება, რომ გუარამი დავითის ფესვზეა აღმოცენებული:

გუარამ - რტო კუამლის, მურის, გუნდრუკ-სუნნელის,

უდაბნოთაგან აღმოვალს ჩუენდა სუნნელ,

ესე იგი არს, იუდიანთა გამო,

მაგრა დავითის ძირთაგან, თვისი ქრისტეს

მორწმუნე მეფე, სხვა მირიან ან ვახტანგ. (ბაგრატიონი 1980: 235)

მიღებული შეხედულებით, ამ მითის წინა პლანზე წამოწევა განპირობებული უნდა იყოს ქვეყანაში სახელმწიფოებრივი იდეის გაძლიერებით. რაკი ამ იდეის უმთავრესი სიმბოლო მეფე უნდა ყოფილიყო, ამიტომ აუცილებლობად ცნეს მისი ძლევამოსილების განმტკიცების მიზნით, ქართველ მეფეთა წარმომავლობა დაეკავშირებინათ ბიბლიური დავითისათვის. ქართველი მწერლებისათვის ეს იდეა იქცა ერთგვარ უპირატესობადაც და, ამავდროულად - დიდ მოვალეობადაც. ამ თვალსაზრისით ლიტერატურული ტექსტების ანალიზი ასეთი დასკვნის გაკეთების საშუალებას იძლევა: შედარებით ადრეულ ეტაპზე (IX-X საუკუნეები) მეფე წარმოდგენილია როგორც ბიბლიური დავითის შთამომავალი და უფლის მიერ ძალაუფლებაბოძებული უმაღლესი იერარქიის მქონე პირი, დავით აღმაშენებელი უკვე ბუნებით ღვთის სწორია, ხოლო თამარ მეფე მეოთხე ჰიპოსტაზია.

ამის შემდეგ, ქვეყნის დაცემასთან ერთად, რამაც გამოიწვია ლიტერატურის დაკნინება, როგორც ჩანს, აღნიშნულ ლეგენდასაც ნელ-ნელა ეყრება დავიწყების ფერფლი, ხოლო ქვეყნის მოლონიერებისთანავე, რაც გამოიხატა საქართველოს ტერიტორიაზე დამოუკიდებელი პოლიტიკური ერთეულების ჩამოყალიბებით, რამაც ქართულ ლიტერატურაში გამოიწვია ახალი აღმავლობის ხანა, აღნიშნული ლეგენდა და ბიბლიური დავითის სახელი კვლავ აქტუალური ხდება. ამ თვალსაზრისით განსაკუთრებით საინტერესოა ვახტანგ მეექვსის მოღვაწეობის პირველი პერიოდი. (1703-1713 წ. წ.), ვახტანგს ეკუთვნის ბაგრატიონთა გენეალოგიური ხე, რომლის ფესვები სწორედ ბიბლიური დავითიდანაა აღმოცენებული. ვახტანგის დროს რომ ამ იდეამ

განსაკუთრებული აღმავლობა განიცადა, დასტურდება იმ პერიოდის რამდენიმე ლიტერატურული ტექსტიდანაც.

ვახტანგ მეექვსის თანამედროვე პოეტი ოტია ფავლენიშვილი მეფე-პოეტისადმი მიძღვნილ პოემაში „ვახტანგიანი“ ამ გარემოებას საგანგებოდ გახაზავს:

არიან ქართლის მემკვიდრე მეფენი დავითიანი,
მღრთის ზეცით გვირგვინოსანი, ძირთაგან იესიანი,
პანკრატომობით ჩენილნი, სახელის მეზნით ხმლიანი,
რჯულის და ქვეყნის ერთგულნი, მოწყალე სამართლიანი“.

(ლიტ. ძიებანი, 1948: 188)

საყურადღებოა ის გარემოებაც, რომ ძველი საქართველოს უდიდესი პოეტი დავით გურამიშვილი თავის „დავითიანში“ ამ საკითხს უძღვნის სპეციალურ თავს: „ქართველ უფალთა მეგვარტომეობის იგავი“, სადაც იმეორებს ზემოხსენებული ავტორების თვალსაზრისს ბაგრატიონთა ბიბლიური წარმომავლობის თაობაზე:

ნერგად მას ვსახავ, იგ რაც ხე ისახა იესესითა,
ვინცა გამოსცა ნაყოფი თვისთა ნათქვამთა, ხეს ვითა;
შურდულ-ქვით სძლია მეზრძოლთა დამზადებელის ესვითა,
შრტო-მორჩად ქართველთ უფალთა, ვინც მასზე ბმულ ჩანს ფესვითა.

(გურამიშვილი 1986: 11)

აღორძინების ხანის ცნობილი ქართველი პოეტი და თეორეტიკოსი მამუკა ბარათაშვილი ლექსში „ქება მეფის ბაქარისა“ ვახტანგის ვაჟს ბაქარს სწორედ ბიბლიურ დავითს უკავშირებს, რითაც ხაზს უსვამს მის უფლებამოსილებასაც და სულიერ სიმაღლესაც „ხარ დავითისა, ხარ და ვით ისა, მეზრძოლთა წყობად გარ გამაძისა“ „ქილილა და დამანას“ ანდერძში ვახტანგ მეექვსის მდივანი ონანა ქობულაშვილი წერს: „ოდეს მოიწია ბრძანებანი დიდისა მას დიდებულისა, ძლიერისა და სიმდაბლით ამადლებულისა, მოწყალისა და მოსამართლისა, ძირთაგან იესესთა აღმოცენებით ყვავილფურცლოვან ქმნისა, მეფეთ-მეფისა, პატრონისა ჩუენისა ჩვენ მონათა მათთა ზედან“. თვითონ ვახტანგ მეექვსე იგივე „ქილილასა და დამანას“ ანდერძში ერთგვარი სიამაყით აცხადებს, რომ ის წარმომავლობით დავითიანია:

ეს წიგნი ბრძენთა ნათელი, სხივით და შუქით მზიანი,
ყურითა ტკბილად სასმენი, სულით ვარდი და იანი,
მკითხველთა სარგო მრავალი, არათი არა ზიანი,
ვსწერ მეფე ვახტანგ ქართველთა, თესლ-ტომად დავითიანი.

(ვახტანგ მეექვსე 1975:59-60)

ნ. ახალაძე შენიშნავს, რომ „ვახტანგ მეექვსე მარი პეტისათვის მიცემულ სარეკომენდაციო წერილში (1707 წ.) საფრანგეთის მეფე ლუი XIV-ს თავის თავს წარუდგენდა, როგორც „სამაროვნად მჭირავი დიდისა წინასწარმეტყველის დავითისა და ძისა მისისა სოლომონის! ტომნი და რტონი ბაგრატონი“. (ახალაძე 1990: 18)

იგივე გარემოება აქვს მხედველობაში აღორძინების ხანის კიდევ ერთ პოეტს იასე ტლაშაძეს პოემაში „ბაქარიანი“:

ამდენი ლხინი არ ახსოვს, გადამხედია ჭირისა,
უმისოდ ქართლში ვინც დარჩა, ზის და გულმდღურად ტირისა,
ძირმოდგემით დავითიანი, შვილი იასეს ძირისა,
მას საბატონყმოდ ვინ სჯობდა ჭკვიანი ერთის პირისა. (ტლაშაძე 1962: 30)

აღნიშნულ ლეგენდას - ბიბლიური დავითიდან ბაგრატიონთა წარმომავლობის იდეას არც შემდგომ ხანებში დაუკარგავს მნიშვნელობა. მე-18 საუკუნის მეორე ნახევარში მოღვაწე პოეტი ბესარიონ გაბაშვილი სოლომონ მეფისადმი მიძღვნილ ლექსში ხაზს უსვამს იმ გარემოებას, რომ იმერეთის მეფე იესიან-დავითიანია:

დავითის სქესო, მეფედ ნაწესო

შვენიერებით აღმოზნებულა,
სიბრძნითა ბრძენო, დავითის ძენო,

ტანად საროსებრ აღყვავებულა. (ბესიკი 1962: 62-63)

აღსანიშნავია, რომ აქაც და ყველა დანარჩენ შემთხვევაშიც შესიტყვება „დავითის სქესი“ ნიშნავს დავითის მოდგმას. ანტონ ბაგრატიონი „წყობილსიტყვაობაში“ ქართველი მეფეების (ერეკლე მეორე), სამეფო ოჯახის წევრების (დომენტი კათალიკოსი) შესახებ მსჯელობისას ყურადღების გარეშე არ ტოვებს მათ წარმომავლობას ბიბლიური დავითისაგან: ასე მაგალითად, მეფე ერეკლე: „ვინ თავისით ძირით მოგუეცა მშვიდი, ბრძენი განბრძნობილად, დახსნილების მკურნალი“ (ბაგრატიონი 1980: 249), დომენტი კათალიკოსი: „დავითის ძობის ღირსი“. (ბაგრატიონი 1980: 249). ანტონის მიხედვით, ბაგრატ მესამე „დავითის შუენიერი წალკოტია“, თამარი - „ასულთა შორის დავითიანთა“ (ბაგრატიონი 1980: 239), სვიმონ პირველი კი - აღმომზეები „დავითის აღმოსავლით“. (ბაგრატიონი 1980: 244)

მარიამ ბატონიშვილის (ერეკლე მეორის ასული) ბიბლიურ წარმომავლობაზე ამახვილებს ყურადღებას XYIII-XIX საუკუნეთა მიჯნის ანონიმი ავტორი: „მარიამ, დავითის სქესი, აგებულთა უადრესი, მტერზედ გექმნეს მახვილ მლესი, ვრცლად დღეგრძელობისა წესი.“ (ქ. ლ. ა. 2014: 51)

იმავე პერიოდის მეორე ანონიმი ავტორი იოანე ბატონიშვილისადმი მიძღვნილ ლექსში წერს: „ქონებისა ხარ საუნჯე, ელვის მომფენი ზეცითა, რიტორი, უხვი, მაღალი, მეფის დავითის სქესისა.“ (ქ. ლ. პ. ა. გვ 212)

ცალკე აღნიშვნის ღირსია მარიამ ბატონიშვილისა და დავით ბაგრატიონის ბექდების ტაეპები. მარიამ ბაგრატიონის ბექდის ტაეპში სწორედ ბიბლიურ დავითთან მის ნათესაობაზე მახვილდება ყურადღება „დავითის ტომთა სქესისა მე ვარ ირაკლი მეფისა“ (ქ. ლ. ა. 2014: 95) იგივე აზრს ვკითხულობთ დავით ბაგრატიონის ბექდის ტაეპშიც: „ერთ ღმერთსა ვესავ სამობით დავით, ღვთის მამის ტომობით“. (ქ. ლ. ა. 2014: 179)

ლიტერატურულ ტექსტებზე დაკვირვების შედეგად შეგვიძლია დავასკვნათ: ბაგრატიონების გაძლიერება იწვევს აღორძინებას ლეგენდისა მათი ბიბლიური წარმომავლობის შესახებ. შემდგომ კი, ქვეყნის გაძლიერებასა და აღმავლობასთან ერთად, ეს იდეა კიდევ უფრო პოპულარული და შეუვალი ხდება.

რუსეთის მიერ საქართველოს დაპყრობის შემდეგ (1801 წ), როდესაც საქართველოში გაუქმდა მეფობა და ქვეყანამ ეროვნული დამოუკიდებლობა დაკარგა, ეს მითიც ნელ-ნელა მიეცა დავიწყებას.

დავითის ქნარი

ისევე როგორც თავად ბიბლიური დავითი, ძველი ქართული მწერლობისათვის ცნობილია მასთან დაკავშირებული ყველა მეტაფორა თუ ეპითეტი, მათ რიგში კი უპირველესია ბიბლიასა და ქრისტიანულ ერებში ფართოდ გავრცელებული შესიტყვება „დავითის ქნარი“, რომელიც, ზოგიერთ შემთხვევაში აღნიშნავს დავით მეფსალმუნის ქნარს პირდაპირი მნიშვნელობით, ზოგჯერ კი გაიაზრება როგორც ფსალმუნთა გალობა, ასევე ამ მეტაფორას ავტორები იყენებენ როგორც ერთგვარ საზომს ამა თუ იმ ნაწარმოების მხატვრული დონის განსასაზღვრად.

დავითის ქნარმა, მისივე შურდულთან ერთად, იმთავითვე პოპულარობა მოიპოვა ქართულ ჰერალდიკაში. რაკი ქართველი მეფეები თავს ბიბლიური დავითის შთამომავლებად თვლიდნენ, ბაგრატიონთა გერბზე ასახვა ჰპოვა ამ მნიშვნელოვანმა ელემენტმა, როგორც ბიბლიისადმი ერთგულებისა და მასთან მუდმივი და გაუწყვეტელი კავშირის ერთგვარმა სიმბოლომ.

პირველივე ქართულ ორიგინალურ ძეგლში, ავტორი იაკობ ცურტაველი ხაზს უსვამს იმ გარემოებას, რომ სწორედ დავითის ფსალმუნები წარმოადგენდა ერთი მხრივ

ქრისტიანების სულიერად განმტკიცების საშუალებას (შუშანიკმა ზეპირად „მოიწუართნა ასერგასი ფსალმუნი“, დასასჯელად მიმავალი აბო გზაში სწორედ დავითის 118-ე ფსალმუნს გალობს), მეორე მხრივ კი ყურადღებას ამახვილებს იმ გარემოებაზე, რომ სწორედ დავითის ფსალმუნები სრულდებოდა ამა თუ იმ საეკლესიო რიტუალის აღსრულების ჟამს.. ამ შემთხვევაში ავტორი ფსალმუნთა გალობას მოიხსენიებს როგორც „დავითის ქნარს“, რითაც ხაზს უსვამს იმ გარემოებას, რომ დავითის ფსალმუნები, რომლებსაც ბიბლიური მეფე ქნარზე დაამღერებდა ხოლმე, თავისთავად განასახიერებს დავითის ქნარს. ეს კი იმით უნდა იყოს ნაკარნახევი, რომ ქნარი იყო განუყოფელი ნაწილი ამ ფსალმუნთა თხზვის პროცესისათვის. „და დავითის ქნარითა მით ყოვლად ძლიერსა ღმერთსა და ძესა მისსა უფალსა ჩუენსა იესუ ქრისტესა ვადიდებდით“. (ცურტაველი 1978: 119)

როგორც შევნიშნეთ, „დავითის ქნარი“ თუ ერთი მხრივ მხატვრულ ტექსტებში განასახიერებს ქრისტიანულ ღვთისმსახურებას (ფსალმუნთა გალობა), მეორე მხრივ, ის მხატვრული ტექსტის ხარისხის ერთგვარ საზომად არის მიჩნეული. ქართველი მწერლების ერთი ნაწილი ამ მეტაფორას იყენებენ როგორც ერთგვარ თამასას ნაწარმოების შესაფასებლად. ქართული სახოტბო პოეზიის ძეგლში „თამარიანი“, რომელიც მეფე თამარის ქებას წარმოადგენს, ჩახრუხადე პირდაპირ შენიშნავს, რომ თამარის საქებრად საჭიროა „პლატონის ენა“, რაც ზოგადად მჭევრმეტყველებას აღნიშნავს, და „დავითის ქნარი“, რითაც განსაზღვრულია საქებარი ტექსტის ავტორის მხატვრული შესაძლებლობები:

არსნი მზედ გხმობენ, შვიდნი გამკობენ: ვინცა შეგცოდა თავის საქნარი.

ვერ მიგწვდენ ქებად - სხდენ თვითვე ვნებად!- პლატონის ენა, დავითის ქნარი“.

(ქ. პ. 1979:232)

აღორძინების პერიოდის მეფე-პოეტი თეიმურაზ პირველი ნათარგმნი თხზულების „შამი-ფარვანიანის“ შესავალში, ღმერთისადმი მიმართვისას, ყურადღებას ამახვილებს სწორედ ამ გარემოებაზე, ოღონდ აქ „დავითის ქნარი“ უნდა გავიგოთ როგორც დავითის საქმე, დავითის ღვაწლი, ერის წინაშე დამსახურება.

სხვათ ბრძენთა თვითონ ისიბრძნეს გულისხმითა და ცნობითა,

სოლომონს სიბრძნე შენ მიეც შენისა მონდომობითა,

მასთან - სულიცა ცხოველი, მათ ვერვინ მის ოდნობითა,

ვერცა მან სრულქმნა, ცუდად შვრა დავითის ქნართა თხრობითა.

(თეიმურაზ I 1934:15)

დავითის ქნარის სიმთა ჟღერა, ზოგადად განიხილება ამავედროულად როგორც ესთეტიკური ტკბობის საშუალება. ქართველ მწერლებს არ ავიწყდებათ ის გარემოება, რომ დავითის მიერ აჟღერებული ქნარი სხვათათვის საამოა და ქების შესასხმელადაა განკუთვნილი. „დავით უცემდა ქანარსა, ამოსა გასაგონარსა“. (თეიმურაზ I 1934: 156)

დავითის ქნარს როგორც სიამის მომგვრელ ინსტრუმენტს ასე ახასიათებს ანტონ ბაგრატიონი:

ქნარი, რომელსა ზედა განჭიმულ იყვნეს

ძალნი ჟღერებად, ტკბილ ხმათა გამომცემელ,

რომელსა სძნობდის დავით -ღმრთისა მამად,

განხდად სულისა ბოროტის სულისაგან

ჯუარით ხმა-ყოფას დაჰხატვიდა სიტყვისას. (ბაგრატიონი 1980: 176)

დავითის ქნარის ჟღერა და გალობა თავისებურად არის გასცენიურებული დავით გურამიშვილთან. პოეტი ერთგვარი თეატრალურობით, მოქმედებაში წარმოგვიდგენს მეფე დავითის მიერ ქნარზე დამღერების პროცესს, რითაც მკითხველი თითქოს გადაჰყავს საუკუნეების წინ დავითის ეპოქაში და მის უშუალო მონაწილედ აქცევს.

დავით ქნარებით ბუქნა ქნა რებით,

რჯულის კიდობანს უროკა წინა. (გურამიშვილი 1986: 127)
 დავით მეფე ქნარ-წინწილითა,
 როკვით, ცეკვით, წინა-წინ ვლითა. (გურამიშვილი 1986:131)
 დავით თქვა ღვთისა ქებანი
 უკრა ქნარ-წინწილ-ებანი,
 ღვთისავე ნებითა,
 კარგისა მცნებითა,
 იპოვა ძებნითა!
 ადიდა ებნითა! (გურამიშვილი 1986: 152)

როგორც ზემოთ ითქვა, დავითის ქნარი და შურდული ამშვენებდა ბაგრატიონთა გერბს, რასაც ქართველი მეფეები დიდ პატივად და ვალდებულებად მიიჩნევდნენ. მ. ჯანაშვილის შენიშვნით: „შურდული (მოსაგონებლად იმისა, რომ დავითმა ამით მოჰკლა გოლიათი). აგრეთვე ქნარი, სასწორი, და კვართი, რომელიც შემოტანილ იქნა საქართველოში. ღერბის გარშემო წარწერაა დავითის ფსალმუნისა: „ეფუცა უფალი დავითს ჭემმარიტებითა, და არა შეურაცხ-ყოს იგი: ნაყოფისაგან მუცლისა შენისა დავსუა საყდართა შენთა“. (ჯანაშვილი 1888:52-53) დავითის ქნარისა და შურდულისადმი ასეთი დამოკიდებულება იყო მათი ღირსებისა და მოქმედებების ერთგვარი მიმანიშნებელიც. ამის თქმის უფლებას გვაძლევს „დავითიანის“ ერთი ეპიზოდი: როდესაც ვახტანგ მეექვსეს ქვეშევრდომები თხოვენ, რომ ფარულად დატოვოს საქართველო, ვახტანგი ასეთ ნაბიჯს სწორედ იმ სიწმინდეთა შეურაცხყოფად აღიქვამს, რომელიც საგვარეულო გერბზეა გამოსახული. დავით გურამიშვილი სწორედ ამ ზნეობრივი კოდექსით ათქმევინებს ვახტანგს: „...ვითარ ვიკადრო მეფემან სამე ქურდული, დავფარო ქრისტეს კვართი და ქნარი დავითის, შურდული“. (გურამიშვილი 1986: 49).

ცალკე უნდა გამოვყოთ დავითის ქნარის საკითხი „ვეფხისტყაოსანში“. ჯერ ორიოდ სიტყვა პოემის ეპილოგის მესამე და მეოთხე სტროფებში მოხსენიებული დავითის შესახებ:

ქართველთა ღმრთისა დავითის, ვის-მზე მსახურებს სარებლად,
 ესე ამბავი გავლექსე მე მათად საკამათებლად,
 ვინ არის აღმოსავლეთით დასავლეთს ზართა მარებლად,
 ორგულთა მათთა დამწველად, ერთგულთა გამახარებლად.
 დავითის ქნანი ვითა ვთქვენე სიჩაღხე-სიხაფეთანი,
 ესე ამბავნი უცხონი, უცხოთა ხელმწიფეთანი,
 პირველ ზნენი და საქმენი, ქებანი მათ მეფეთანი,
 ვპოვენ და ლექსად გარდავთქვენ, ამითა ვილაყფეთანი. (რუსთაველი 1951: 343)

რაკი ამ საკითხზე ჩვენ სხვა პუმლიკაციაში გვაქვს მსჯელობა, ვრცლად აღარ შევჩერდებით, გვსურს მხოლოდ გავიმეოროთ ჩვენი აზრი იმასთან დაკავშირებით, რომ შესიტყვება „დავითის ქნანი“ უნდა ჩავანაცვლოთ „დავითის ქნარით“ (ზოგიერთი გამოცემა იცნობს ასეთ წაკითხვას). მხოლოდ ამ წაკითხვის შემდეგ შეიძენს სტროფი სწორ შინაარსობრივ დატვირთვას და გამოიკვეთება პოეტის პოზიციაც როგორც პოემის ადრესატისადმი, ასევე ბიბლიური დავითისადმი.

ისევე როგორც „ვეფხისტყაოსნის“ პროლოგში, პოემის ეპილოგშიც გამოთქმულია ერთგვარი შიში იმასთან დაკავშირებით, რომ ავტორმა ვაითუ ვერ შეძლო თავისი ჩანგის აჟღერება დავითის ქნარის მსგავსად, იქნებ მხოლოდ „ილაყბა“ (ამაოდ დამვრა). ესაა ის განწყობა, რაც მას პროლოგშიც აქვს ნახსენები (მას არა ვიცი შევკადრო შესხმა ხოტბისა შე რისა“ ან „ვპოვე და ლექსად გარდავთქვი, საქმე ვქმენ საჭოჭმანები“. მიუხედავად იმისა, რომ რუსთაველი სიტყვის საჭეთმპყრობელია, ამავე დროს, საოცრად თავმდაბალი ადამიანია და ეს დაეჭვებაც მისი თავმდაბლობის ერთგვარ გამოხატულებად უნდა

მივიჩნით. სწორედ ამ კონტექსტში იხსენიებს რუსთაველი „დავითის ქნარს“, როგორც პოეტური ხელოვნების ერთგვარ სიმაღლეს.

დავითი და გოლიათი

ძველი ქართველი მწერლები ყურადღების გარეშე არ ტოვებენ ბიბლიური დავითის შერკინებას გოლიათთან. ამ ეპიზოდს ქართველი მწერლები იყენებენ როგორც ერთგვარ მაგალითს დვითის მცნების მიმყოლი პირის უძლეველობის წარმოსაჩენად. ქართულ საისტორიო მწერლობაში დაცული ცნობის თანახმად, ვახტანგ გორგასლის შერკინება პალეოპროს ბერძენთა სპასპეტთან და მისი მოკვლა ვახტანგის მიერ“ აღიქმება, როგორც ერთგვარი პარალელი დავითისა და გოლიათის შერკინებისა. „მაშინ თქუა ვახტანგ: „არა ძალითა განძლიერდების კაცი, არამედ ღმერთმან მოსცის ძალი. და მე ვესავ ძალსა შენსა, და ვითარცა დავით განვალ ნიშითა ჯუარისათა, მომეც ძალი, ვითარცა დავითს გოლიათსა ზედა, რამეთუ ესეცა მაყუედრებელად და შეურაცხებით მოუხდა ჯუარი შენსა“. (ქ. ცხ. I, თბ. 1955, გვ. 174-175).

დავით წინასწარმეტყველისადმი ბაძვა ისტორიული პირის სიძლიერისა და გონიერების დემონსტრირებისთვისაა საჭირო. „თამარიანში“ ჩახრუხაძე პირდაპირ მიუთითებს, რომ დავით სოსლანი ბიბლიური დავითის მსგავსია, მისი გზის გამგრძელებელია: „დაასკვნეს ომი, წაუძღვა ლომი დავით დავითის მიბაძვებულად“. (ქ. პ. 1, 1979:229)

ცნობილია, რომ გოლიათთან შებამდე დავითს უკვე დამარცხებული ჰყავს ლომი და დათვი და ის დარწმუნებულია, რომ ღმერთი ამ უძლეველ გოლიათსაც დაამარცხებინებს.

ამ თემას თავის ნაწარმოებში ეხებიან თეიმურაზ პირველი, ბესარიონ გაბაშვილი და ანტონ კათალიკოსი.

მეფე-პოეტი არჩილი პოემაში „გაბაასება მეფის თეიმურაზისა და რუსთაველისა“ ყურადღებას ამახვილებს იობისა და დავითის ღვაწლზე და ჩამოთვლის დავითის ყველა იმ დამსახურებას, რითაც ის ცნობილია:

პირველ ღვაწლი იობისა და მეორე დავითისა,
შენც გასმია გოლიათსა ვით მძლე ექმნა დავით ისა,
ან ვით ამკობს გალობასა, ან ახსენა დავით ისა,
მამად ექმნა შემოქმედსა, იტომა და ითავისა. (არჩილიანი 1937: 21)

მხეცებთან დავითის შებრძოლების ეპიზოდს იხსენებს ბესარიონ გაბაშვილი მზექაბუკ ორბელიანისადმი მიძღვნილ ლექსში:

აღუხვენ შემჯდარმან ლომსა, მზეო, პირნი, ვითარ ოდეს,
სამწყსოით დავით მხეცებთ განმგლეჯმან
და უკუნშურდულნენ გეთელ გოლიათი, მოქადი სიმდაბლისა
ქვის ტყორცებით ვიდრე სიკვდიდ დამღრეჯმან. (ბესიკი 1962:103)

ასეთივე პოეტური ელფერითა და ფაქტის სრულყოფილად აღწერით აქვს წარმოდგენილი დავითის შებრძოლება გოლიათთან ანტონ ბაგრატიონს:

დავით, განსრულმან წყობად ჰასაკ-გრძელსა,
ხელთ-მპყრობმან კუერთხის შურდულით მდაბიოდთურთ,
ხუთთაგან ქვათა ტავარჯუხს მდებარეთა,
განტვინა გმირი, რომლითა საიდუმლო
ხუთ-წყლულობითურთ ჯუარისა გამოსახა. (ბაგრატიონი 1980: 175)

დავითი - იესო ქრისტეს მამა

ბიბლიის მიხედვით იესო ქრისტე დავითის ფესვიდანაა წარმოშობილი, ამდენად სიმბოლურად ის მიჩნეულია უფლის მამად („წიგნი შობისა იესო ქრისტესი, ძისა დავითისა, ძისა იბრაამისა“ (მთ. I-1)

ამ გარემოებას არც ქართველი მწერლები ტოვებენ ყურადღების გარეშე. ღვთის მამად წარმოდგება დავითი „წმ. ნინოს ცხოვრებაში, დავით აღმაშენებლის ისტორიკოსთან, ლაშა გიორგის დროინდელ მემატეანესთან.

როგორც ჩანს, ამ ტრადიციამ განსაკუთრებული პოპულარობა მოიპოვა აღორძინების ხანის ქართულ მწერლობაში. მოვიტანთ რამდენიმე მაგალითს: თეიმურაზ პირველი: „დავითს ვედრივარ, რომელსა ღმერთი უძახდა მამასა“. (თეიმურაზ I 1934:145); არჩილი: „მამად ექმნა შემოქმედსა, იტომა და დაითვისა“ (არჩილიანი 1937: 21); დ. გურამიშვილი: „მისვე დავითის ძედ თქმული, იესო ქრისტე ღმერთია“ (გურამიშვილი 1986: 24) „სადიდებლად ღვთისა, ძე იგ დავითისა, ჭემმარტი ღმერთი“. (გურამიშვილი 1986: 148); „მის ღვთის ძის მამის დავითის სეხნა გურამიშვილი ვიყავ დავით მე“. (გურამიშვილი 1986: 324).

დავით გურამიშვილი „უკვდავების წყაროს იგავში“ საუბრობს იმაზე, რომ დავითი არის ძირი, საიდანაც იესო ქრისტე აღმოცენდა, ისევე როგორც ღმერთს განაბრწყინებს ნათელი ღღე, „აბრაამის ყვავილი“ არის „დავითზე ნაყოფიერი“.

როდესაც მარიამ ღვთისმშობლისა და იესო ქრისტეს წარმომავლობაზე საუბრობენ, ქართველ ავტორებთან თუ ნათარგმნ ძეგლებში ყურადღება სწორედ ამ გარემოებაზე მახვილდება: „ტომისაგან დავითისა სამეუფოთა ძირთაგან, ყოვლად შუენიერად, ნაყოფად საყდართა დასჯედ, ჩუენ ზედა გამოაჩინე ნათელი პირისა შენისა...“ (საბა სვინგელოზი) (ძვ. ქართ. ლიტ. ქრესტ. I, 1946: 391).

იესო ქრისტე დავითისაგან წინასწარაა ქებული „უფალსა ღმერთსა ევედრეთ, პირველ დავითის ქებულსა“ (თეიმურაზ I 1934: 157). ამიტომ ქრისტესთან და წმინდანებთან მიმართებისას ქართველ მწერლებს ხშირად მოაქვთ ამონარიდები დავითის საგალობლებიდან. ამ საკითხზე სხვადასხვა დროს არაერთმა მეცნიერმა გაამახვილა ყურადღება, ვიტყვიტ მხოლოდ ერთს: ქართველი მწერლები უმრავლეს შემთხვევაში ამ ამონარიდებს იყენებენ საკუთარი თვალსაზრისის გასამყარებლად.

ქართველი მწერლებისათვის, დავითის ცხოვრების ეპიზოდები თუ მისი ნააზრევი ერთგვარი ზნეობრივი კოდექსია, რომლითაც ხშირად ახსნილია ან გამართლებულია ამა თუ იმ ისტორიული პირის ესა თუ ის მოქმედება. ამის დასტურად საისტორიო მწერლობიდან გამოდგება თამარის მოღალატე კახაბერისადმი დაწესებული სასჯელი. აქ მწერალი, იხსენებს ბიბლიური დავითის მაგალითს: „გარნა უქმ ყო ღმერთმან ზრახვა მისი, ვითარ აქიტობელისი დავითის მიმართ და საცნაურ იქმნა წიგნი. ამისთვის მიეგო მისაგებელი ბოროტი, და სიცრუე მისი თხემსა მისსა ზედა დაუხდა, შეიპყრა მეფემან და პირველ თუალი დასწუა და მერმე ერთი ხელი და ერთი ფეხი მოჰკუეთა“. (ქ. ცხ. II, თბ. 1959, გვ. 275)

ბიბლიურ დავითს ადარებს მემატეანე კახეთის მეფეს დავითს საოჯახო კონფლიქტში გამოჩენილი სიმშვიდისათვის: „არამედ მეფემან დავით არა ინება, რამეთუ მსგავსად სეხნად სახედ მისისა დავითისებრ მშვიდ იყო და არა შურისმამიებელ, ვითარ საულისთვის მშვიდ იყო“. (ქ. ცხ. II, 1959, გვ. 9).

დავითის მცნება.

ერთი მხრივ, დავითის პიროვნული მაგალითი, მეორე მხრივ მისი ნააზრევის, „დავითის მცნებისადმი“ ერთგულება უწყვეტ ნაკადად გასდევს ქართული მწერლობის გრძელ გზას.

„დავითის მცნება“ ყველაზე გამოკვეთილად წარმოდგენილია დავით გურამიშვილის შემოქმედებაში. ამ მხრივ განსაკუთრებით საყურადღებოა თავი: „სწავლა თავის გაფრთხილებისა და შორს წასვლაზე მზად ყოფნისა“. ამ თავში პოეტის ყველა მნიშვნელოვანი გამონათქვამი მომდინარეობს ბიბლიური დავითის საგალობლებიდან.

პოეტი ზედმიწევნით იცნობს დავითის საგალობლებს, თუმცა ერთგან მოკრძალებით აცხადებს:

რით გარდვიხადო მე, - ღმერთო, ეგევიტარი ვალობა,

რაც შენ მომაგე სავსებით ურიცხვი შენი წყალობა?

უწვრთნელ ვარ, არა ვიცი რა დავითის ფსალმუნთ გალობა,

გთხოვ, უმეცარსა შემინდო ჩემი ცოდვა და ბრალობა! (გურამიშვილი 1986: 98)

ამ პოეტურ განაცხადში, რომელიც ავტორის თავმდაბლობის ნიმუშადაც კი გამოდგება, დგას დიდი სიბრძნისა და განსწავლულობის მქონე შემოქმედი, რომელმაც სხვა მრავალთან ერთად შესანიშნავად იცის ძველი მსოფლიოს ფილოსოფიური თუ თეოლოგიური ნააზრევი და მათ რიცხვში ზედმიწევნით იცნობს დავითის ფსალმუნებს. „სწავლა მოსწავლეთა“ იწყება საგულისხმო სტროფით:

ისმინე სწავლის მძებნელო, მოყევ დავითის მცნებასა,

ჯერ მწარე ჭამე, კვლავ ტკბილი, ნუ ეძებ გემოვნებასა,

თავს სინანული სჯობია ბოლოჟამ დანანებასა,-

ჭირს მყოფი, ლხინში შესული, შვებად მიითვლი ვნებასა.

(გურამიშვილი 1986: 15)

დავითიანის შესახებ გამოქვეყნებულ ნაშრომებში ერთხანს არაერთგვაროვანი აზრი არსებობდა „დავითის მცნების“ შესახებ. ზოგიერთ სახელმძღვანელოში ის მოიაზრებოდა როგორც გურამიშვილის მოძღვრება. შემდგომმა კვლევებმა დაგვარწმუნა, რომ „დავითის მცნება“ ერთგვარი ალეგორიული შესიტყვებაა და მთელ რიგ საკითხებთან დაკავშირებით ის, უპირველესად, მოიაზრებს დავით წინასწარმეტყველს და მხოლოდ ამის შემდეგ, მისი ავტორის - დავით გურამიშვილის თვალსაზრისს.

რამი გამოიხატება „დავითის მცნებისადმი“ ერთგულება? უპირველესად იმ პრინციპების, მოწოდებებისა თუ ზნეობრივი პრინციპების დაცვაში, რაც დავითის ფსალმუნებშია მოცემული. ამ მხრივ ქართული მწერლობიდან არაერთი მაგალითის მოტანა შეიძლება. ქართველ მწერლებს არ ავიწყდებათ მოგვცენ ერთგვარი პოეტური ვერსია იმ თემებისა, რაც დავითის საგალობლებშია გადმოცემული. ამის ნიმუშად დავით გურამიშვილის ეს სტრიქონებიც იკმარებს:

ოსტატი, უფლის მოშიში, დავითმან ქებით შამოსა:

ნეტარ არს, ვინცა ნაშრომი ნაყოფთა თვისთა ჭამოსა!

ცოლით არს ვით მსხმო ვენახი კიდესა სახლ-მიდამოსა,

შვილნი ხედ ზეთისხილადა ურგს ტაბლის გარეშამოსა. (გურამიშვილი 1986:19)

ეს სენტენცია მომდინარეობს დავითის ფსალმუნიდან: „ნაშრომი ნაყოფთა შენთა შჭამო შენ, ნეტარ იყო და კეთილი გეყოს შენ. ცოლი შენი ვითარცა ვენახი მსხმო, კიდესა სახლისა შენისათა. შვილნი შენნი ვითარცა ახალ ნერგნი ზეთისხილისანი გარემოს ტაბლისა შენისა.“ (დავითნი, 1873: 274-275)

როგორც შენიშნულიცაა, ამ ლექსის გააზრება და ძირითადი პრობლემატიკის ძირები სწორედ დავით მეფესალმუნის ჰიმნებშია საძიებელი. ამ თვალსაზრისით ჩატარებული კვლევა არაერთი საინტერესო პარალელის გაკეთების საშუალებას იძლევა.

დავითის მცნებასთან ერთად, ქართულ მწერლობაში გვხვდება ბიბლიურ დავითთან დაკავშირებული ისეთი შესიტყვებანი, როგორიცაა „დავითის ქალაქი“ და „დავითის ბაღი“.

დასკვნა.

შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ იმ უამრავ ბიბლიურ პერსონაჟს შორის, რომელსაც იცნობს ქართული მწერლობა, დავით წინასწარმეტყველი ერთ-ერთი პირველთაგანია. ძველი ქართული მწერლობის განვითარების ყოველ ეტაპზე დავით წინასწარმეტყველი რჩება ზნეობრივ გმირად. ქართველი მწერლებისათვის მისი ცხოვრების მნიშვნელოვანი ეპიზოდები არის სამაგალითო, რომლებსაც ისინი საჭირო შემთხვევაში მოიხმობენ, ხოლო მისი ნააზრევი - სახელმძღვანელო, რასაც ძველი ქართველი მწერლები ხშირად მოიხმობდნენ როგორც გზის მაჩვენებელსა და ორიენტირს.

მადლიერებას გამოვხატავ გორის უნივერსიტეტის ისტორიისა და არქეოლოგიის ცენტრის ხელმძღვანელის პროფესორ ელდარ მამისთვალის მიმართ, რომლის წიგნებმა ქართულ-ებრაული ურთიერთობების შესახებ, ნაშრომზე მუშაობისას მნიშვნელოვანი დახმარება გამიწია

გამოყენებული ლიტერატურა

- archiliani. (1937). *gabaaseba teimurazisa da rustavelisa*. tbilisi: sakartvelos sakhelmts'ipo muzeumis gamomtsemloba. (არჩილიანი. (1937). *გაბაასება თეიმურაზისა და რუსთაველისა*. თბილისი: საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის გამომცემლობა).
- akhaladze, n. (1990). *iran-saprangetis urtiertoba da sakartvelo XVIII sauk'unis p'irvel meotkhedshi*. tbilisi: gamomtsemloba „metsniereba“. (ახალაძე, ნ. (1990). *ირან-საფრანგეთის ურთიერთობა და საქართველო XVIII საუკუნის პირველ მეოთხედში*. თბილისი: გამომცემლობა „მეცნიერება“).
- bagrat'ioni a. (1980). *ts'qobilsit'qvaoba*. tbilisi: gamomtsemloba „metsniereba“. (ბაგრატიონი ა. (1980). *წყობილსიტყვაობა*. თბილისი: გამომცემლობა „მეცნიერება“).
- besik'i. (1962). *tkhzulebani*. tbilisi: gamomtsemloba „sabch'ota mts'erali“. (ბესიკი. (1962). *თხზულებანი*. თბილისი: გამომცემლობა „საბჭოთა მწერალი“).
- davitni (1873). t'pilis: melikovis t'ipograpia. (დავითნი (1873). ტფილისი: მელიქოვის ტიფოგრაფია).
- dzveli kartuli lit'erat'uris krest'omat'ia. I (1046), II (1949). tbilisis sakhelmts'ipo universit'et'is gamomtsemloba. (ძველი ქართული ლიტერატურის კრესტომატია. I (1046), II (1949). თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა).
- guramishvili, d. (1986). *davitiani*. tbilisi: gamomtsemloba „sabch'ota sakartvelo“. (გურამიშვილი, დ. (1986). *დავითიანი*. თბილისი: გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“).
- kartuli lirik'is antologia (1765-1825) (2014). tbilisi: ivane javakhishvilis sakhelobis tbilisis sakhelmts'ipo universit'et'is gamomtsemloba. (ქართული ლირიკის ანთოლოგია (1765-1825) (2014). თბილისი: ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა).
- kartuli p'oezia tkhutmet' t'omad, t'. 1, (1979). tbilisi.: gamomtsemloba „nak'aduli“. (ქართული პოეზია თხუთმეტ ტომად, ტ. 1, (1979). თბილისი.: გამომცემლობა „ნაკადული“).

- kartlis tskhovreba I (1955), II (1959). tbilisi: gamomtsemloba „sabch'ota sakartvelo“. (ქართლის ცხოვრება I (1955), II (1959). თბილისი: გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“).
- mamistvalishvili, e. (1995). *kartveli ebraelebis ist'oria*. tbilisi: gamomtsemloba „metsniereba“. (მამისტვალიშვილი, ე. (1995). *ქართველი ებრაელების ისტორია*. თბილისი: გამომცემლობა „მეცნიერება“).
- mamistvalishvili, e. (1998). *kartvelebi da bibliuri samqaro*. gori: gamomtsemloba „kartli“. (მამისტვალიშვილი, ე. (1998) *ქართველები და ბიბლიური სამყარო*. გორი: გამომცემლობა „ქართლი“).
- merchule, g. (1949) *tskhoreba grigol khandztelisa*. tbilisi: gamomtsemloba „sabch'ota mts'erali“. (მერჩულე, გ. (1949). *ცხოვრება გრიგოლ ხანძთელისა*. თბილისი: გამომცემლობა „საბჭოთა მწერალი“).
- ot'ia pavlenishvili. vakht'angiani. lit'erat'uruli dziebani, (1948) sakartvelos ssm metsnierebata ak'ademiia, rustavelis sakhelobis kartuli lit'erat'uris inst'it'ut'i. tbilisi: sakartvelos ssm metsnierebata ak'ademiis gamomtsemloba). (ოტია ფავლენიშვილი. ვახტანგიანი. ლიტერატურული ძეგანი, (1948) საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემია, რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტი. თბილისი: საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა).
- sakartvelos saek'lesio ist'oria (shedgenili mose janashvilis mier). - t'pilisi: mts'qemsis redaktsiis gamomtsemloba. საქართველოს საეკლესიო ისტორია (შედგენილი მოსე ჯანაშვილის მიერ). - ტფილისი: მწყემსის რედაქციის გამომცემლობა).
- teimuraz p'irveli (1934). tkhzulebata sruli k'rebuli. t'pilisi: gamomtsemloba „pederatsia“. (თეიმურაზ პირველი (1934). თხზულებათა სრული კრებული. ტფილისი: გამომცემლობა „ფედერაცია“).
- t'lashadze, i. (1962). *bakariani*. tbilisi: sakartvelos ssm metsnierebata ak'ademiis gamomtsemloba. (ტლაშაძე, ი. (1962). *ბაკარიანი*. თბილისი: საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა).
- tsurt'aveli, i. (1978). iak'ob tsurt'aveli, mart'viloba shushanik'isi, tbilisi: gamomtsemloba „metsniereba“. (ცურტაველი, ი. (1978). იაკობ ცურტაველი, მარტვილობა შუშანიკისი, თბილისი: გამომცემლობა „მეცნიერება“).
- vakht'ang meekvse. (1975). leksebi da p'oemebi. tbilisi: gamomtsemloba „metsniereba“. (ვახტანგ მეექვსე. (1975). ლექსები და პოემები. თბილისი: გამომცემლობა „მეცნიერება“).